

Az újságírás etikája.

Írta: Dénes Zsófia.

Az emberek lebecsülik a sajtó erejét. Az olvasó nem tudja, milyen mélyen nevelő és befolyásoló volt és marad számára a mindennapi olvasmány, a huszonnégyórás híradás és felhívított élettudomány, melyet látszólag minden irányzat és beállítás nélkül, a v é 11 igazság pusztaságában kap és szí magába. Az újságíró rendszerint engedelmes eszköze a hatalmi csoportnak, mely fentartja a hírlapot s melytől anyagilag függnek a küzdő existenciák. Nem is csoda tehát, ha a kenyérért dolgozók túlnyomó többsége vasnapra hagyja a maga meggyőződését, elteszi azt a maga külön kis kávéházi vitáira vagy pedig beléfárad abba, hogy saját meggyőződése legyen, egyénisége elszürkült a mindennapi élet koptatásában és akarata, lendülete kialudt, mért gályamunkát végez szegényes sorsáért. A vérbeli újságíró, voltaképp csak szocialista lehet, mert saját bőrén tapasztalja a társadalom uzsoráját, azt a vérlázító kihasználást, mellyel a szellemi munkát fizetik. De csak kevesek, csak az írók elite-je vagy csak az egyéb jövedelmi forrás által eltartott hírlapírók engedhetik meg maguknak a meggyőződés luxusát. A sajtó felelősségét nem is kell tehát rajtok keresnünk. De igenis azon a társadalmon, mely minden tettét a maga kapzsi és hatalmi érdekében cselekszi, melynek érdeke, hogy az elnyomottak és kihasználtak ellen a hatalommal paktáljon, melynek kezében a sajtó is csak eszköz a maga vaköngző céljai elérésére, és mely hazug jelszavakkal, álszentszalmussal elferdített világ- és élet-nézettel méfcelyezi meg első sorban épp a sajtó útján az emberiséget. A tisztán látónak kacagtatok — azonfelül, hogy kétségbeejtők — a sajtó eljárásai. Bárányszőrbe bujtatja a farkast. Fehér köntösbe azt, mi skárlátpiros. Dicsfénynyel övezi, hogy madonnának lássék a kigyóhaju furiát. Szent szavakat ejt ki és gonoszát akar, szépségekről beszél és ocsmányságot mivel: félrevezeti, megcsalja s kifosztja a saját gödrébe esett; gyanútlan emberiséget.

Egyrésztől az iskola, ez az állami intézmény, másrésztől a sajtó, ez a hatalmi szervezkedés, kezdik ki már csirájában, gyöngye palánta korában az embert. Nagyon rossz sorsra születettnek vagy nagyon élesszeműnek kell lennie, hogy feleszméljen és meglassa: fel akarták használni vak eszközül. És idejébe, erejébe kerül, amíg sorra lefeszíti magáról. A beléje nevelt tiszteleteket, tekintélyeket, jelszavakat... A sajtó a nagyobbik bűnös, mert az hosszabb életkorral, más méretekkkel, gyakorlatibb szenvedélyekkel dolgozik. Ő a nagy virtuóz, aki az engedelmes fehér és fekete billentyűkből kiveri a neki kedves és zsúfolt termet hozó melódiát.

A sajtó nagyobb hatalom, mint Sir Edward Grey és nagyobb hadvezér, mint Hindenburg. Ha a sajtó nem akart volna háborút — nem ma, amikor talán enyhíti felelősségét, hogy béklyók vannak kezén — de réges-rég, még béke idején, nem lett volna világháború. Ha van világháború, úgy a sajtó akarta.

Európaszerte tíz-tizenkét sajtóorgánusra netán kettő esik — a szervezett nőmozgalom sajtója és a szocialistáké — melyek nemzet és nemzet közt nem szítottak gyűlöletet. Tízszerez hang kiáltotta őket túl. Józansá-

gukat, éber látásukat lefokozták cifra szavak, melyek röpködtek, mint a lobogók. Lidércfények gyulladtak ki, mintha örömtüzek volnának, virágot fontak girlandba, mintha népünnepélyre készülének, szőnyeget dobtak lábuk elé, mintha azok vígadásba indulnának, hizlalt ökröt forgattak nyárson és nem látta a részeg tömeg, hogy az a világ békéje volt, ami sercegett a lángon, hogy cseppenkint olvadjon alá és legyen semmivé.

Csodálatos, hogy a beteljesedés órájában is, a világháború dúlása közben is akadtak országok, akik önként vették magukra az emberirtás és minden testi-lelki nyomorúság borzalmát. Akik önként hajtották fejüket a nyaktiló alá és enkezükkel tépték fel szívüket, hogy elvérezzenek. Itáliára s Romániára gondolkunk elsősorban is, kiket semlegességük kincses kamrává bástyázhatott volna s kiket megfizettségök behajtott romlásba. Hogy izgatott, hogy ágált, hogy kikelt, hogy rajongott, hogy gyűlölt és gyilkolt az olasz-román sajtó. (Hogy a többi állam ezt el nem mulasztotta: az is magától értődik.) Nem volt elég nagy írói név, akit ne vásároltak volna meg csalogató étkül nem volt elég nagy írói név, aki nem adta volna el magát e hóhéri tisztre. A militarizmus mily ellen-szenves agent provokátorje Gabriele d'Annunzio. Vájjon magára veszi-e, pipere asztala előtt, bíboros pózjaiban vájjon eszébe jut-e, hány becsületes ember halálát okozták frázisai? És az orosz és francia diplomácia zsoldosa: a román sajtó szobahősei közül vájjon hány vonult a Maros frontjára meghalni?

Romain Rolland, a nagy francia író, kinek kultúrájánál s művészségénél csak etikai értéke nagyobb, belekiáltotta a háború-szakgatta világ sajtójába: Megállj átok, ti eszeveszettek, kik szíjtjátok a népek egymás iránti gyűlöletét és éltetitek a háborút! Tudjátok-e, mit cselekesztek? Másokat vezényeltek a lövészárókba, de ti gyáván elbújtok hátuk megett. Benneteket, úgy-e, meg ne találjon egy igazságos kard. Ti vagytok a nagy kuíárok, kik embervérrel kereskedtek. Még a háborús nyomás alatt is van s lehet etikai feladata az újságírásnak. Szeretettel hirdetni, az irgalmasság emlékköveit felállítani, feljegyezni a jóság krónikáit, az emberek összetartozását, számontartani és meggyőzni az emberiséget arról, hogy egymás között mi nem gyűlölködünk és nincs miért gyűlölködnünk, mert nekünk csak egy ellenségünk van, az, ki az emberiséget akasztja meg boldogulásában és fejlődése útjain. Mindenekfelett pedig a békének szerezni híveket és összebogozni, hol meglazultak, vagy elszakadtak a népek nemzetközi szeretetének szálaít. Nincs más és különb sajtóhivatás.

Múltakon változtatni nem lehet, csak okulni rajtok kötelesség. De előttünk a jövő.

Feljethetlen leckével szól mindnyájunkhoz, kik túléljük e leckét, a világtörténelem. Ahányan vagyunk és bármely kicsinyek vagyunk, nem vagyunk túl kicsinyek ahhoz, hogy hordjuk azt az egy szál téglakövet, mellyel építhetjük a béke várát és majdan az állandó békét ígérő törvényeket. Össze kell fognunk valameny-nyünknek, akik itt vagyunk, férfiak és asszonyok: emberek, hogy hajlékunkat az átok többé ne érhesse, hogy útját állhassuk az állat visszatértének az emberbe, hogy ellene szegezzük morálunkat, az egyetlen, amely emberhez méltó, mely asszony és férfi egyetlen morálja s mely legsajátosabban csak az em-

béré: a civilizációt. Tanuljunk, lássunk, tudjunk. Tudjuk és lássuk, ki miért mond nekünk mézes szavakat. Tudjuk és lássuk, mit jelent minden kendőzés, minden burkolt hazugság, minden tradíció, skéma, minden ké-szen kapott és tovább tisztelt fogalom, melynek eddig meg sem néztük arcát. Akik tanítanak bennünket: saját érdekükben istápolnak és nevelnek. Vájjon az ő érdekük: a mi érdekünk?